

Σερραϊκά Σύμμεικτα

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΣ
ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ (Ε.Μ.Ε.Ι.Σ)

ΤΟΜΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΣΕΡΡΕΣ 2018

ΠΤΥΧΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΝΑΟΥ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΣΕΡΡΩΝ ΣΤΟΝ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Εισαγωγή

Ο ναός των Αγίων Θεοδώρων (Παλαιά Μητρόπολη) Σερρών ανεγέρθηκε στον πυρήνα του «κάστρου» των Σερρών, στα τέλη του 10^{ου} - αρχές του 11^{ου} αιώνα στη θέση μεγάλης τρίκλιτης βασιλικής του 6ου αιώνα. Υπέστη φθορές στην κατάληψη της πόλης των Σερρών από τον Βούλγαρο τσάρο Ιωαννίτη το 1205 και επισκευάστηκε από τον βυζαντινό αυτοκράτορα Θεόδωρο Β΄ Λάσκαρη το 1255. Ως μητρόπολη εξακολούθησε να λειτουργεί επί Σέρβου κράλη Στέφανου Δουσάν, ο οποίος στέφθηκε βασιλέας Ρωμαίων και Τριβαλών (Σέρβων) στο ναό το 1345. Το μνημείο λεηλατήθηκε από τον Τούρκο το 1571 ως συνέπεια της συμμετοχής των Σερραίων σε εξέγερση εναντίον τους, μετά την νίκη των Ευρωπαϊκών Δυνάμεων στην ναυμαχία της Ναυπάκτου. Επισκευές και επεκτάσεις έγιναν από διαφόρους μητροπολίτες, όπως τον Θεοφάνη (1602) και τον Στέφανο (1725). Πληροφορίες για τον ναό μεταδίδουν η Χρονογραφία του Παπασυναδινού (πρώτο μισό 17^{ου} αιώνα), οθωμανικά οικονομικά κατάστιχα και ο μεγάλος Κώδικας της Μητρόπολης Σερρών. Ο ναός υπέστη ζημιές από πυρκαγιά στις 29 Ιουνίου 1849, ενώ πυρπολήθηκε την 28/6/1913 (εικ. 1), όπως και όλη σχεδόν η πόλη των Σερρών, κατά την αποχώρηση των βουλγαρικών στρατιωτικών δυνάμεων από τα Σέρρα, λόγω της ήττας από τις αντίστοιχες Ελληνικές, σε αλληπάλληλες διαδοχικές μάχες¹ στο πλαίσιο του Β΄ Βαλκανικού Πολέμου.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πίνακα των καέντων ελληνικών ναών εν Σέρραις, με ημερομηνία 4 Ιουλίου 1913, ο γραμματέας της μητροπόλεως Αθανάσιος Τέγος αποτιμά την αξία των δεκαεπτά (17)² καταστρα-

1. Νιγρίτα (20 Ιουνίου 1913), Κιλκίς, Λαχανά (19-21 Ιουνίου), Δοϊράνης (23 Ιουνίου), Βέτρινας (Ν. Πετριτσίου) (26 Ιουνίου) και Σιδηροκάστρου (27 Ιουνίου). Γ. Καφταντζής, *Ιστορία των Σερρών και της περιφέρειάς της*, τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 162.

2. Ο Πέτρος Πέννας στο βιβλίο του «Ιστορία των Σερρών», εκδ. ΙΛΕΣΜ, Αθήναι 1966, σ. 483 αναφέρει ότι υπήρχε και 18^{ος} ναός ο οποίος δεν συμπεριελήφθη στον αρχικό κατάλογο των καέντων και είναι του Αγ. Αθανασίου και Κυρίλλου, που ήταν μετόχι της μονής Μεγίστης Λαύρας του Άθω. Μάλιστα αναφέρει στη σημ. 2, ότι «η μονή εισέπραξε ως αποζημιώσιν κατόπιν μάλιστα δικαστικών αγώνων το ποσόν των 7.000 δραχμών!».

φέντων εκκλησιών σε 51.900 χρυσές λίρες, με την μικρότερη τιμή 1.700 λιρών για την Αγ. Επίσκεψη, τη μεγαλύτερη αξία των 7.000 για την Παναγία Ηλιούκαλη³ και στην αναφορά του για την παλαιά μητρόπολη Σερρών γράφει: «Άγιοι Θεόδωροι (μητροπολιτικός ναός Βυζαντινού ρυθμού 12^{ου} αιώνας) αξία εις λίρας ... ανεκτίμητος»⁴.

Αμέσως σχεδόν επακολούθησαν τα γεγονότα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, της βουλγαρικής κατοχής της Αν. Μακεδονίας (1916-1918) και

Εικ. 1: Η παλαιά Μητρόπολη αμέσως μετά την πυρπόλησή της από τους Βουλγάρους στις 28 Ιουνίου 1913. Δίπλα και βόρεια του ναού βρίσκεται το σκευοφυλάκιο της μητρόπολης και παραδίπλα το επίσης πυρπολημένο Επισκοπείο.

Θα υπέθετε κανείς ότι ο γραμματέας της μητρόπολης Τέγος έκανε λάθος εκ παραδρομής. Όμως δεν συνέβη αυτό και ο αρχικός κατάλογος των 17 εκκλησιών της Μητρόπολης είναι τελικά σωστός. Η απάντηση βρίσκεται στο βιβλίο του Ν. Ρουδομέτωφ «Τετράδια Βουλγαρικής κατοχής Αν. Μακεδονίας 1916-18», εκδ. Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο Καβάλας, τ. 3, Καβάλα 2010, στο οποίο στη σ. 131 παρατίθεται πίνακας κατεδαφισθέντων κτιρίων το διάστημα 1916-18 στην πόλη Σερρών και αναφέρεται η πληροφορία ότι κατεδαφίστηκε από τους Βουλγάρους η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου.

3. Πρόκειται για μοναστηριακό συγκρότημα αφού εκτός από κεντρικό ναό περιβαλλόταν και από διώροφες οικίες. Αναλυτικά στοιχεία για το οικοδομικό συγκρότημα της Παναγίας Λιόκαλης στην εργασία του Νίκου Μπονόβα, «Το Ταξίδι Μοναχών με την Αγία Ζώνη της Θεότοκου από τη Μονή Βατοπαιδίου στην παναγία Λιόκαλη Σερρών και η Πυρκαγιά της πόλης (1855), *Σεραϊκά Σύμμεικτα* 3 (2016) 97-124.

4. *Αί Βουλγαρικάί Ξμότητες έν τή Αν. Μακεδονία καί Θράκη, 1912-13*, εκδ. Π. Σακελλαρίου, Αθήναι 1914, σ. 158.

της αιχμαλωσίας του ανδρικού πληθυσμού και μεταφοράς του στο εσωτερικό της Βουλγαρίας. Από το έτος 1919 αρχίζει ο τιτάνιος αγώνας των Σερραίων να επιβιώσουν, να φτιάξουν τα σπιτικά τους, να οργανώσουν με νέα ρυμοτομία την πόλη τους και να περισώσουν δημόσια και κοινωνοφελή κτίρια και τις κατεστραμμένες εκκλησίες.

Οι ευθύνες του Μητροπολίτη Μεγγρέλη για την εγκατάλειψη του ναού

Το Φεβρουάριο του 1924⁵ έρχεται ως Μητροπολίτης Σερρών ο Κωνσταντίνος Β΄ Μεγγρέλης, σε ηλικία 38 χρονών, με μετάθεση από την μητρόπολη Ελευθερουπόλεως⁶. Ο νέος Μητροπολίτης δεν γνωρίζει την ιστορία των ναών της πόλης και απογοητεύεται από την κατάσταση των κατεστραμμένων εκκλησιών της πόλης από το 1913. Από τη μετέπειτα θητεία του ως μητροπολίτη⁷, γίνεται εμφανές ότι ο Κωνσταντίνος δεν είχε διαμορφώσει στρατηγική διάσωσης των Βυζαντινών ναών και μνημείων των Σερρών⁸. Για τα πρώτα πράγματα που ενδιαφέρεται και φροντίζει είναι η ανέγερση νέου Επισκοπείου αντάξιου της πόλης (το παλαιό που ήταν δίπλα στον ναό των Αγ. Θεοδώρων πυρπολήθηκε το 1913 και καταστράφηκε εντελώς) και η προσπάθεια ανέγερσης νέου Μητροπολιτικού ναού στη θέση του παλαιού.

Πράγματι όπως πρώτος μας πληροφορεί ο Π. Πέννας «πολλοί ήσαν οι φρονούντες⁹ ότι ο ναός έπρεπε να εγκαταλειφθή εις την ερειπώδη κατάστασίν του, μεταξύ των οποίων και ο τότε Μητροπολίτης Κωνσταντίνος Μεγγρέλης, εν τη επιθυμία του να εξαντλήση την δραστηριότητά του εις την ανέγερσιν νέου Μητροπολιτικού ναού» και ότι

5. «Το Πατριαρχείο αποστέλλει στις 9/2/1924 συγχαρητήριο τηλεγράφημα προς τον μητροπολίτη Ελευθερουπόλεως Κωνσταντίνο για την εκλογή του ως Μητροπολίτη Σερρών» Σ. Νικολαΐδη, *Ο Μητροπολίτης Σερρών και Νιγρίτης Κωνσταντίνος Μεγγρέλης*, Θεσσαλονίκη 2010, σ. 20 (μεταπτυχιακή εργασία).

6. Γ. Καφαντζίς, ό.π., σ. 417.

7. Για μια συνολική θεώρηση του έργου του, βλ. στη μεταπτυχιακή εργασία του Σ. Νικολαΐδη, ό.π.

8. Βλ. Κ. Παπακυριάκου, *Ναοί της Πόλης των Σερρών καταστραφέντες και μη επανερθεθέντες*, εκδ. Ι.Μ. Σερρών και Νιγρίτης, Σέρρες 2006. Επίσης μόλις το 1951 στην εφ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ φ. 11/2/1951 σ. 3 αναγράφεται επίσκεψη του Μητροπολίτη Κωνσταντίνου με συνοδεία του βουλευτή Σερρών και πρώην υπουργού κ. Κοσμά Αλεξανδρίδη για επίλυση 11 θεσμικών και οικονομικών ζητημάτων του Ν. Σερρών. Στο τελευταίο ζήτημα αναφέρεται στην εφημερίδα η διεκδίκηση «Χορήγησης οικονομικής ενισχύσεως διά την επισκευήν των βλαβέντων ιερών ναών της μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης».

9. Ο Κ. Παπακυριάκου *Ιστορία του Ν. Σερρών από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι της απελευθερώσεως του 1912-1913*, Θεσσαλονίκη 2013 στη σ. 651 μας πληροφορεί ότι: «Την ίδια γνώμη είχε και ο διάδοχός του Κωνσταντίνος Καρδαμένης».

«Οι Σερραίοι οφείλουν χάριτας εις τον Αναστάσιον Ορλάνδον¹⁰, διότι η αναστήλωσις του ναού εγένετο εκ των πιστώσεων του Υπουργείου

Εικ. 2: Τα ερείπια της παλιάς Μητρόπολης Σερρών από Βορειοανατολική λήψη το 1920. Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ.

10. «Διεθνούς κύρους αρχιτέκτων-αρχαιολόγος, βυζαντινολόγος και λόγιος, ακαδημαϊκός, καθηγητής του πολυτεχνείου και του πανεπιστημίου (Αθήνα, 1887-1979). Ήταν γόνος της γνωστής οικογένειας των Ορλάνδων από τις Σπέτσες... Στο Πολυτεχνείο χρημάτισε καθηγητής της Αρχιτεκτονικής Μορφολογίας και Ρυθμολογίας (1919-1940) και εν συνεχεία καθηγητής της Ιστορίας της Αρχιτεκτονικής (1943-1958), ενώ στο Πανεπιστήμιο είχε την έδρα της Βυζαντινής Αρχαιολογίας (1939-1958). Ταυτόχρονα διετέλεσε, στο υπουργείο Παιδείας, διευθυντής αναστηλώσεως των αρχαίων και ιστορικών μνημείων της Ελλάδος ... Το 1926 διορίστηκε μέλος της Ακαδημίας Αθηνών (ήταν τότε ο νεώτερος στη σειρά των πρώτων Ελλήνων Ακαδημαϊκών), το 1950 έγινε πρόεδρος του ιδρύματος και κατά την δεκαετία 1956-1966 διετέλεσε γενικός γραμματέας του. Από το 1951 μέχρι τον θάνατό του ήταν και γενικός γραμματέας της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας. Παράλληλα συμμετείχε, ως γενικός γραμματέας, αντιπρόεδρος και πρόεδρος, στη διοίκηση και άλλων επιστημονικών εταιρειών, όπως της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος (1922), της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας (από το 1932), της Εταιρείας Βυζαντινών Σπουδών (από το 1955). Το ερευνητικό και συγγραφικό του έργο είναι ογκωδέστατο και πολυδιάστατο... Για την αναστηλωτική του προσφορά πρέπει να σημειωθεί ότι ο Α. Ορλάνδος κατόρθωσε, ύστερα από μεθοδική και λεπτολόγο μελέτη του υλικού, να τακτοποιεί και να αποδίδει τα αρχιτεκτονικά μέλη στα μνημεία που ανήκαν, ξεχωρίζοντας κάθε σύνολο μέσα από άμορφους σωρούς μαρμάρων. Συμπλήρωνε πάντοτε τις ανασκαφικές και αναστηλωτικές μελέτες του με θαυμάσιες αναπαραστάσεις των μνημείων, που διακρίνονται όχι μόνο για την επιστημονική τους ακρίβεια, αλλά και για την σχεδιαστική τους δεξιοτεχνία, πιο σωστά την αισθητική τους ποιότητα. Η βαθιά γνώση που είχε της αρχαίας ελληνικής προπάντων, αλλά και της βυζαντινής αρχιτεκτονικής τον βοηθούσε να διακρίνει και την ελάχιστη χαρακτηριστική

Παιδείας, χάρις εις την προσπάθειαν αυτού»¹¹ (εικ. 2).

Κριτική στο θέμα αυτό ασκεί κατόπιν και ο Γ. Καφταντζής, ο οποίος γράφει πως «το μεγάλο παράπτωμα του Κωνσταντίνου ήταν... φιλοδοξώντας να χτίσει καινούριο μητροπολιτικό ναό, άφησε εντελώς αφύλακτα και καταστράφηκαν τα μοναδικά και ανεκτίμητα ψηφιδωτά των Αγίων Θεοδώρων, που είχαν γλυτώσει απ' την πυρκαγιά του 1913¹². Στο διάστημα της αρχιερατείας του εξαφανίστηκαν και άλλα χριστιανικά μνημεία των Σερρών»¹³.

Για το ίδιο θέμα της παλιάς μητρόπολης, ο Π. Σαμσάρης, χωρίς να αναφέρει ως πηγή τον Π. Πέννα, γράφει «η έναρξη των αναστηλωτικών εργασιών το 1938 από την Υπηρεσία Αναστήλωσης του ΥΠ.Ε.Π.Θ. κάτω από τη διεύθυνση του ακαδημαϊκού Αναστασίου Ορλάνδου, πρόσλαβαν την ολική κατεδάφιση από τον τότε Μητροπολίτη Σερρών και Νιγρίτης Κωνσταντίνο Μεγγρέλη (1924-1961), ο οποίος σχεδίαζε την κατεδάφιση και την ανέγερση νέου μητροπολιτικού ναού στη θέση του παλαιού»¹⁴.

Για την ανέγερση του νέου Επισκοπείου αναφέρεται ότι «από την αρχή ακόμη της ανάληψης της θέσης (του) στη Μητρόπολη Σερρών ... ζητεί από τον Πατριάρχη και τη Σύνοδο να διενεργήσει έρανο για την ανέγερση νέου. Η αίτησή του εγκρίνεται και του ζητούν να ορίσει επιτροπή για τα περαιτέρω»¹⁵.

Επομένως η άμεση προτεραιότητα του νέου Μητροπολίτη δεν ήταν η αναστήλωση, με τη συνεργασία της κεντρικής αρχαιολογικής υπηρεσίας, του «ανεκτίμητου» παλαιοχριστιανικού ναού αλλά το Επισκοπείο. Ο Κωνσταντίνος δυστυχώς δεν ενδιαφέρθηκε ούτε στο ελάχιστο για τη

λεπτομέρεια κάθε μέλους, να αναγνωρίζει την πραγματική ταυτότητα κάθε μνημείου, να συλλαμβάνει εκ του ελάσσονος το μείζον. Στην τεχνική (κατασκευαστική) δημιουργία του ανήκει και η ανέγερση 50 περίπου νέων εκκλησιών σε διάφορα μέρη της Ελλάδας». Αν. Γαβρίλη «Ορλάνδος Αναστάσιος», Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα, έκδ. 1990, τόμ. 47, Λήμμα Ορλάνδος Αναστάσιος.

11. Π. Πέννας, ό.π., σ. 484.

12. Γενικότερη κριτική στον μητροπολίτη Μεγγρέλη, για το θέμα των καταστραφέντων ναών των Σερρών, ασκεί και ο Κ. Παπακυριάκου στο βιβλίο του *Ιστορία Ν. Σερρών*, ό.π., σ. 651, σημ. 346: «Παράλειψη σοβαρή του τότε μητροπολίτη που δεν επενέβη δυναμικά ώστε να παραμείνουν τα οικοπέδα στη δικαιοδοσία των πυρποληθέντων ναών μεταφερόμενα μετά από τη χάραξη της ρυμοτομίας στο παραπλεύρως τετράγωνο, όπως συνέβη με το Ναό της Αγίας Παρασκευής και με μέρος του οικοπέδου του ναού των Αγίων Μαρίνης και Αντωνίου, αλλά δυστυχώς ενσωματώθηκαν μέσα στο σύνολο των διανεμηθέντων οικοπέδων».

13. Γ. Καφταντζής, ό.π., σ. 417.

14. Π. Σαμσάρης, *Ο Ιερός Καθεδρικός Ναός των Αγίων Θεοδώρων Σερρών*, εκδ. Ι.Ν. Αγ. Θεοδώρων, Σέρρες 2016, σσ. 56-57.

15. Σ. Νικολαΐδης, ό.π., σημ. 4, σ. 20.

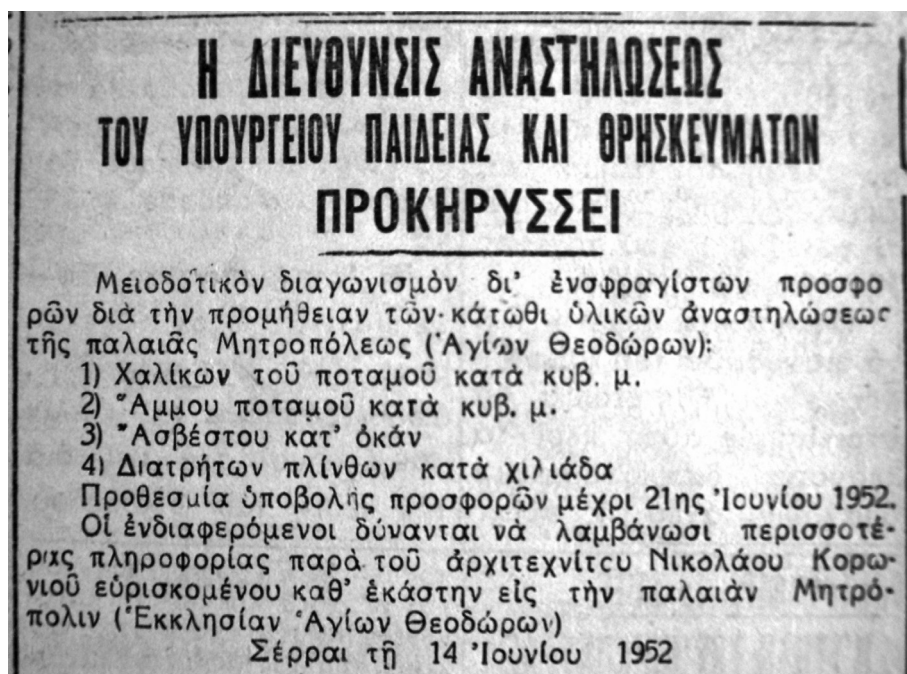
Εικ. 3: Το περίφημο ψηφιδωτό της Κοινωνίας των Αποστόλων των αρχών του 12^{ου} αι., στην κόγχη του ναού των Αγ. Θεοδώρων σε συνθήκες εγκατάλειψης του ναού. Στην φωτογραφία διακρίνεται: 1) η πρόχειρη τοποθέτηση λίθων στα παράθυρα για να συγκρατήσει την είσοδο χώματος και νερού και 2) οι πτώσεις ψηφίδων από την σύνθεση και ασβεστοκονιάματος από τους τοίχους λόγω της εγκατάλειψης του ναού στην υγρασία. Επίσης σε άσπρο πλαίσιο σημειώνεται η θέση στη σύνθεση του σωζόμενου σήμερα ψηφιδωτού του Αποστόλου Ανδρέα στο αρχαιολογικό μουσείο Σερρών. Φωτογραφικό αρχείο ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ.

στοιχειώδη φύλαξη¹⁶ του ναού των Αγ. Θεοδώρων, την απομάκρυνση των χωμάτων που ήταν σε επαφή με το ναό και που πάνω τους φύτευαν δένδρα που εισχώρησαν στον τοίχο της κόγχης και κατέστρεψαν το περιώνυμο ψηφιδωτό «Λάβετε φάγετε», που παριστάνει την Κοινωνία (Μετάληψη) των 12 Αποστόλων (εικ. 3), καθώς και για την πρόχειρη

16. Πληροφορίες για φήμες περί πώλησης μερικών μαρμάρων της Μητρόπολης δημοσιεύονται στην εφημερίδα *Η Πρόοδος*, φ. 25/1/1934, σ. 1. Πιο συγκεκριμένα με τίτλο «Δια τον Σεβασμιώτατον» αναγράφονται τα εξής: «Περιήλθεν εις γνώσιν ημών, ότι αρκετά μάρμαρα της Παλαιάς Μητροπόλεως επωλήθησαν εις κάποιον ανεγείροντα οικίαν. Το γεγονός τούτο εμποίει κατάπληξιν, διότι τα μάρμαρα της ερειπωμένης Μητροπόλεως έχουν αρχαιολογικήν αξίαν και αποτελούν κεμήλια διά την πόλιν. Θα ηθέλομεν, ίνα ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης κ. Κωνσταντίνος επιληφθή και εξετάσῃ την υπόθεσιν και εις περίπτωσιν αληθείας των φημών, θέσῃ φραγμόν εις την διαπραττομένην ιεροσυλίαν».

στεγάνωση των τοιχίων του από την υγρασία.

Πιο συγκεκριμένα για την καταστροφή του ψηφιδωτού ο Κ. Παπακυριάκου μας πληροφορεί πως «το ψηφιδωτό αυτό, όπως αναφέρει ο Λαμπάκης, ήταν κατεστραμμένο εν μέρει από τις πίσω επιχώσεις και την υγρασία των ριζών των δένδρων που εισχώρησαν στον τοίχο της κόγχης»¹⁷ και παρακάτω «με πέτρες [τα παιδιά] κτυπούσαν τα ψηφιδωτά για να ριξουν τις ψηφίδες και να τις πουλήσουν στους χρυσοχόους για το χρυσό που είχαν μέσα»¹⁸. Τέλος ο ίδιος συγγραφέας μετά το πέρας της αναστήλωσης του διαστήματος 1936-1952 μας πληροφορεί ότι: «Η αρχαιολογική υπηρεσία αναστήλωσε το μνημείο και το συντηρεί, αλλά στο μέτρο που παρατηρείται έλλειψη μόνιμου φύλακα, φαινόμενα φθοράς και βεβήλωσης του χώρου (από παιδιά που σπάζουν τα τζάμια καθώς και από νέους που τον χρησιμοποιούν ως καταφύγιο συναντήσεων) αποτελούν αναπόφευκτα, όπως και θλιβερά, επακόλουθα»¹⁹.

Εικ. 4: Προκήρυξη προμήθειας υλικού για αναστήλωση της π. Μητρόπολης Σερρών της Διεύθυνσης Αναστηλώσεως του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων στις 14.6.1952 επί Ευσταθίου Στίκα (Σερραϊκό Βήμα 16.6.1952).

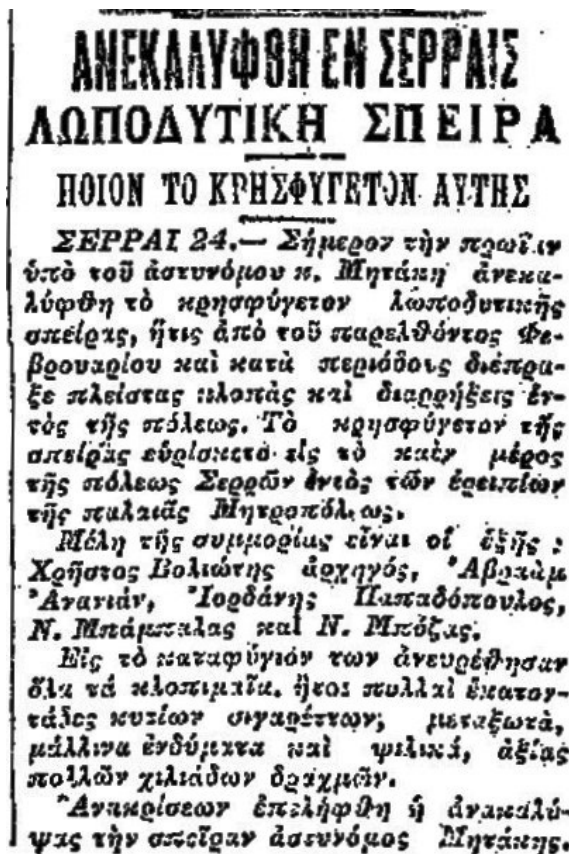
17. Κ. Παπακυριάκου, *Ιστορία Ν. Σερρών*, ό.π., σημ. 8., σ. 68.

18. Κ. Παπακυριάκου, *Ιστορία Ν. Σερρών*, ό.π., σημ. 8., σ. 69.

19. Κ. Παπακυριάκου, *Ιστορία Ν. Σερρών*, ό.π., σημ. 8., σ. 70.

Ο Ναός των Αγίων Θεοδώρων... κρησφύγετο λωποδυτικής σπείρας!

Μέσα σ' αυτή τη ζοφερή πραγματικότητα της εγκατάλειψης του Βυζαντινού ναού από τον τότε μητροπολίτη Σερρών²⁰, το 1926 λωποδυτική σπείρα βρήκε ευκαιρία και χρησιμοποιούσε τον ναό ως ... γιάφκα αποθήκευσης των κλεμμένων τους!!

Εικ. 5: Από εφημ. Μακεδονία 25/10/1926 (ψηφιακές συλλογές Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδος).

Πράγματι στην εφημερίδα Μακεδονία δημοσιεύεται πρωτοσέλιδο μονόστηλο με τίτλο:

«ΑΝΕΚΑΛΥΦΘΗ ΕΝ ΣΕΡΡΑΙΣ ΛΩΠΟΔΥΤΙΚΗ ΣΠΕΙΡΑ» και υπό-τιτλο: «ΠΟΙΟΝ ΤΟ ΚΡΗΣΦΥΓΕΤΟΝ ΑΥΤΗΣ» στο οποίο δημοσιεύονται τα εξής: «ΣΕΡΡΑΙ 24. Σήμερα την πρωίαν υπό του αστυνόμου κ. Μητάκη ανεκαλύφθη το κρησφύγετον λωποδυτικής σπείρας, ήτις από του παρελθόντος Φεβρουαρίου και κατά περιόδους διέπραξε πλείστας κλοπάς και διαρρήξεις εντός της πόλεως. Το κρησφύγετον της σπείρας ευρίσκεται εις το καέν μέρος της πόλεως Σερρών εντός των ερειπίων της παλαιάς Μητροπόλεως.

Μέλη της συμμορίας

20. Κ. Παπακυριάκου, *Ιστορία Ν. Σερρών*, ό.π., σμ. 9, σ. 651: «Το οικοπέδο και το οικοδόμημα των Αγίων Θεοδώρων δόθηκε στην αρχαιολογική υπηρεσία και επ' ονόματι αυτής καταγράφηκαν πρόσφατα στο κτηματολόγιο, διότι κατά τη διανομή των οικοπέδων της πόλεως Σερρών το 1925 παραχωρήθηκε στη μητρόπολη ένα μεγάλο οικοπέδο στο βόρειο μέρος της πλατείας Ελευθερίας, στο τετράγωνο που λειτουργούσε άλλοτε ο κινηματογράφος Αλέξανδρος, για να ανεγερθεί εκεί ο νέος μητροπολιτικός ναός και αντί αυτού παραχωρήθηκε ο ναός των Αγίων Θεοδώρων στην αρχαιολογική υπηρεσία που ενδιαφερότο να τον αναστηλώσει. Το οικοπέδο εκείνο πουλήθηκε για να κτιστεί ο νέος μητροπολιτικός ναός» (εικ. 4).

είναι οι εξής: Χρήστος Βολιώτης αρχηγός, Αβραάμ Ανανιάν, Ιορδάνης Παπαδόπουλος, Ν. Μπάμπαλας και Ν. Μπόζας. Εις το καταφύγιόν των ανευρέθησαν όλα τα κλοπιμαία, ήτοι πολλαί εκατοντάδες κυτίων σιγαρέττων, μεταξωτά, μάλλινα ενδύματα και ψιλικά, αξίας πολλών χιλιάδων δραχμών. Ανακρίσεων επελήφθη ο ανακαλύψας την σπείραν αστυνόμος Μητάκης»²¹ (εικ. 5).

Η είδηση, που φυσικό είναι να μοιάζει απίστευτη, έχει το ισχυρό συμβολικό νόημα της πλήρους εγκατάλειψης του ναού στην φθορά του χρόνου από την τοπική θρησκευτική αρχή.

Η πρώτη λειτουργία του 1954, μετά το τέλος της αποκατάστασης της στέγης του ναού των Αγ. Θεοδώρων

Η αναστήλωση του Ορλάνδου πριν το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο δεν είχε προχωρήσει στην αποκατάσταση της στέγης. Η διευθύντρια της 12^{ης} Εφορείας Βυζαντινών αρχαιοτήτων με έδρα την Καβάλα κ. Σταυρούλα Δαδάκη σε σημείωμά της για τον ναό των Αγ. Θεοδώρων στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Πολιτισμού αναφέρει: «Στις εργασίες [αναστήλωσης] τον 1928-1935 τοποθετήθηκε οροφή από μπετόν σε μίμηση της ξυλόστεγης»²². Όμως αδιάψευστος μάρτυρας είναι η βουλγαρική κάρ-

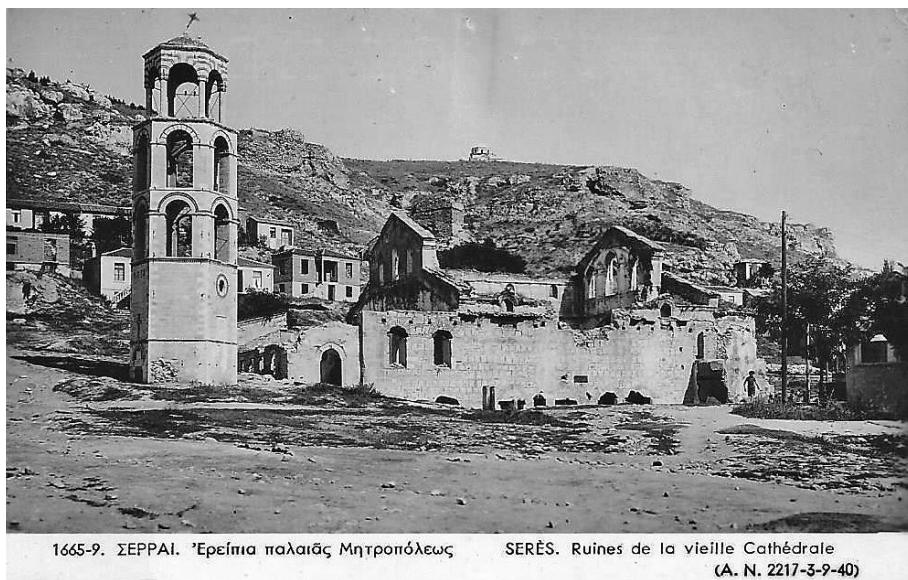
Εικ. 6: Οι Αγ. Θεόδωροι στη διάρκεια της τρίτης Βουλγαρικής κατοχής των Σερρών 1941-44 σε κάρτα του Βούλγαρου φωτογράφου Angelov (Συλλογή Γιώργου Αψηλίδη).

21. Εφημ. Μακεδονία φ. 25/10/1926, σ. 1.

22. http://odysseus.culture.gr/h/2/gh251.jsp?obj_id=1764.

τα του Φωτο Angelon (εικ. 6), που εκδόθηκε κατά την τρίτη βουλγαρική κατοχή των Σερρών (1941-44), στην οποία απεικονίζεται, σε πρώτο πλάνο, ο πυρπολημένος παλαιός μητροπολιτικός ναός άνευ στέγης. Σε μεταγενέστερη εμπεριστατωμένη εργασία της η Δαδάκη αναφέρει πως: «... η αναστήλωση στο σώμα του ναού διήρκεσε από το 1938 έως και το 1952 και έγινε δε δύο φάσεις. Στην πρώτη φάση οι εργασίες περιορίστηκαν στο χώρο του Ιερού Βήματος, το οποίο έπαθε και την μικρότερη ζημιά. Ανακατασκευάστηκαν οι στέγες των τρουλίσκων και του Ιερού Βήματος. Στην δεύτερη φάση έγιναν οι ανακτήσεις των τοίχων στον κυρίως ναό και στον νάρθηκα, η ανακατασκευή της στέγης από οπλισμένο σκυρόδεμα, σε μίμηση ξυλοστέγης, η τοποθέτηση των δύο νέων κιόνων»²³ (εικ. 7, 8).

Μετά το τέλος της αναστήλωσης του 1952 με την τοποθέτηση της

1665-9. ΣΕΡΡΑΙ. Ήρεΐπια παλαιᾶς Μητροπόλεως

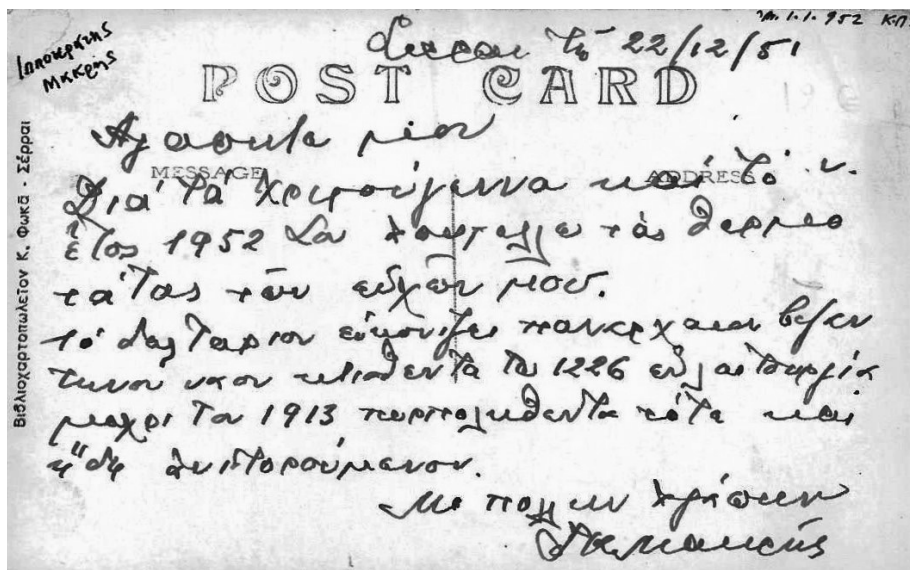
SERRES. Ruines de la vieille Cathédrale

(A. N. 2217-3-9-40)

Εικ. 7: Κάρτα του Σερραϊκού βιβλιοχαρτοπωλείου Κ. Φωκά με τα ερείπια των Αγ. Θεοδώρων το 1950-1 (Συλλογή Δημητρίου Δημιούδη).

23. Δαδάκη Σταυρούλα, «Συμβολή στην Οικοδομική Ιστορία του Ναού των Αγίων Θεοδώρων Σερρών», *Ναός Περικαλλής*, έκδ. Ι.Μ. Σερρών και Νιγρίτης, Σέρρες 2016, σ. 172. Να διευκρινίσουμε εδώ ότι οι δύο φάσεις δεν έγιναν από τον προγραμματισμό της Υπηρεσίας Αναστηλώσεων αλλά λόγω των γενικότερων πολεμικών γεγονότων της εποχής. Πιο συγκεκριμένα η πρώτη φάση που άρχισε από τον Αν. Ορλάνδο διήρκεσε από το 1938 έως τον Οκτώβρη του 1940, λόγω της κήρυξης του Ελληνοϊταλικού πολέμου. Μετέπειτα 1941-44 είχαμε την τριπλή κατοχή (Γερμανική, Ιταλική και Βουλγαρική) της Ελλάδος και ακολούθησε ο εμφύλιος πόλεμος 1946- Αύγουστος 1949. Με τη λήξη του εμφυλίου και την ανασυγκρότηση των κρατικών υπηρεσιών έχουμε την έναρξη της δεύτερης φάσης, 1951 έως τέλη 1952 με υπεύθυνο στον Ευστάθιο Στίκα.

στέγης²⁴ βλέποντας το ναό έρημο και εκφράζοντας την αγάπη τους για το μνημείο²⁵, Σερραίες κυρίες αποφάσισαν την τέλεση λειτουργίας στην παλιά μητρόπολη, με άδεια του Δεσπότη Κωνσταντίνου. Η λει-

Εικ. 8: Πίσω όψη της προηγούμενης κάρτας με κείμενο του Ιπ. Μακρή στις 22-12-1951. «Το δελτάριον εικονίζει πανάρχαιον βυζαντινόν ναόν κτισθέντα το 1226 εν λειτουργία μέχρι του 1913 πυρποληθέντα τότε και ήδη ανιστορούμενον. Με πολλήν αγάπην Ιππ. Μακρός». Η αγάπη, η υπερηφάνεια του Μακρή για τον παλαιό μητροπολιτικό ναό και η χαρά για την αναστήλωση του είναι έκδηλη (Συλλογή Δημητρίου Δημούδη).

24. Η Άννα Χρηστίδου, σχεδιάστρια που εργάστηκε από το 1960 στο Πολεοδομικό Σερρών, υπηρεσία του Υπουργείου Δημοσίων Έργων και ΥΠΕΧΩΔΕ ως τεχνικός υπάλληλος σε τηλεφωνική επικοινωνία μου γνωστοποίησε ότι θυμάται ότι η στέγη κατασκευάστηκε επί δημαρχίας Ευάγγελου Σάββα (17/5/1951 έως 2/11/1952). Επίσης ο Ε. Στίκας στα πρακτικά της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας 1952, γράφει σχετικά: «...Αι στέγαι των τε κλιτών και του νάρθηκος εξετελέσθησαν χάριν του αφλέκτου αυτών, διά σιδηροπαγούς σκυροδέματος, κατ' απομίμιν ξυλίνων ξενκτών, δηλαδή κατά σύστημα εφαρμοσθέν ήδη μετά πολλής επιτυχίας και εν Αγίω Δημητρίω Θεσσαλονίκης» [Καφταντζής Γεώργιος, Ο Ναός των Αγίων Θεοδώρων (Παλιά Μητρόπολη), έκδ. Ι.Μ. Σερρών και Νιγρίτης, 1993, σ. 25].

25. Την θέληση να αποδοθεί ο ναός στους πιστούς εξέφρασε και η διεύθυνση της τοπικής εφημερίδας *Σεραϊκόν Βήμα* της 12/12/1953, όπου σε πρωτοσέλιδο δίστιχο με τίτλο «Η Ανιστόρησις της Παλαιάς Μητροπόλεως» γράφεται: «Υπό του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων απεστάλη προ έτους και πλέον εις την πόλιν μας αρχιτέκτων μηχανικός ίνα προβή εις την ανιστόρησιν του καταστραφέντος ναού της παλαιάς Μητροπόλεως. Κατ' αρχήν εγένετο μία έναρξις της εργασίας και βραδύτερον ελληνοπρεπέστατα προφανώς διά λόγους πάλιν οικονομίας, η εργασία εσταμάτησε, ενώ είναι απαραίτητος η απόδοσις του Ναού εις το κοινόν. Η πόλις μας στερείται εκκλησιών και λόγω των μεγάλων αποστάσεων πολλοί χριστιανοί κατά τον χειμώνα αποφεύγουν να

τουργία, η πρώτη μετά από 41 χρόνια, πραγματοποιήθηκε την Κυριακή 1/8/1954 και σ' αυτήν ιερούργησε ο Αρχιεπίσκοπος της Χ Μεραρχίας Χρυσόστομος. Το ιστορικό γεγονός που ενεθάρρυνε τον σερραϊκό λαό, χαιρετίστηκε με έκδηλο ενδιαφέρον και ενθουσιασμό από τον τοπικό τύπο²⁶ και ο λόγος που εκφώνησε μέσα στο ναό ο γιατρός, πολιτικός και λόγιος Ιπποκράτης Μακρής δημοσιεύτηκε αυτούσιος στα τοπικά φύλλα.

Δημοσιεύουμε παρακάτω μία σύντομη αναφορά τοπικής εφημερίδας²⁷ και ολόκληρο τον λόγο του αείμνηστου Ιππ. Μακρή, γιατί πέρα από την «αναγεννησιακή» προσωπικότητά του, ο συγγραφέας μας δίδει πολύτιμες πληροφορίες για την κατάσταση του ναού πριν την αναστήλωση του 1951-52.

«Ὡς προαναγγείλαμε την παρελθούσαν Κυριακὴν πρωτοβουλία Ομίλου Κυριῶν της πόλεώς μας και ἄλλων συμπολιτῶν μας, ετελέσθη η πρώτη θεία λειτουργία εἰς τον ανιστορηθέντα ἐν μέρει ιερὸν Ναὸν των Ἀγίων Θεοδώρων, παλαιὰν Μητρόπολιν των Σερρών. Της θείας λειτουργίας προέστη ὁ Αρχιεπίσκοπος της Μεραρχίας κ. Χρυσόστομος παρηκολούθησαν δε αὐτὴν ἑκατοντάδες χριστιανῶν.

Ὁ ιερουργήσας Αρχιεπίσκοπος κ. Χρυσόστομος ὠμίλησεν ἐπὶ θρησκευτικῷ θέματι, ὁ δε συμπολίτης μας ἱατρός κ. Ιπποκράτης Μακρὴς πρωτοστατῶν πάντοτε εἰς παρομοίαν φύσεως κοινοφελεῖς και ἐθνικὰς πράξεις ἐξεφώνησε τον κατωτέρω λόγον αναφερθεὶς εἰς το ιστορικόν της ἡμέρας και της Εκκλησίας»²⁸.

εκκλησιασθούν. Πρέπει λοιπόν η παλαιὰ Μητρόπολις να ανιστορηθῇ και να αποδοθῇ εἰς τοὺς χριστιανούς, διότι εὐρίσκεται και εἰς το κέντρον σχεδόν της πόλεως».

26. Η εφημερίδα *Η Πρόδοξ* της 3/8/1954 σ. 1 με τίτλο: «ΥΣΤΕΡΑ ΑΠΟ 41 ΧΡΟΝΙΑ, ΕΤΕΛΕΣΘΗ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ Η ΠΡΩΤΗ ΘΕΙΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΝΙΣΤΟΡΗΘΕΝΤΑ ΙΕΡΟΝ ΝΑΟΝ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ» και υπότιτλο: «Ο κ. ΙΠΠΟΚΡΑΤΗΣ ΜΑΚΡΗΣ ΩΜΙΛΗΣΕ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ ΝΑΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΞΙΑΣ ΑΥΤΟΥ». Επίσης το *Σερραϊκόν Βήμα* της 3/8/1954 σ. 1 με τίτλο: «ΤΗΝ ΠΑΡΕΛΘΟΥΣΑΝ ΚΥΡΙΑΚΗΝ ΗΡΧΙΣΕΝ Η ΠΡΩΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΛΑΙΟΝ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΝ ΝΑΟΝ ΤΩΝ ΣΕΡΡΩΝ - Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΕΦΩΤΙΣΘΗ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΕΝ ΜΕΣΩ ΠΙΣΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ».

27. Ο Ιππ. Μακρὴς εἶναι ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς Σερραῖους που ἤθελαν και ἀπάλεψαν για την ἀποκατάσταση της παλαιᾶς Μητρόπολης. Στην ἐφ. *Σερραϊκόν Βήμα* φ. 24/12/1950 στη σ. 1 με τίτλο «Η ΑΝΕΓΕΡΣΙΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΟΥ ΝΑΟΥ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ» η διεύθυνση της εφημερίδας γράφει: «Εὐρίσκομεν ὡς πολὺ ἐπιτυχημένην τὴν ἰδέαν του λογοτέχνου ἐγκρίτου ἱατροῦ της πόλεώς μας, κ. Ιπποκράτους Μακρὴ διατυπωμένης ἐν ἄρθρῳ εἰς τοπικὴν συνάδελφον. Κατὰ τον κ. Μακρὴν ἀπὸ το ποσόν των 3 δισεκατομμυρίων δραχ. ἀπὸ το ΤΑΚΕ [Ταμεῖο Ασφαλίσεως Κλήρου Ἑλλάδας] διὰ τὴν ἀνέγερσιν των καταστραφειῶν Εκκλησιῶν, πρέπει να διατεθῇ ἓνα μέρος αὐτοῦ διὰ τὴν ἐπισκευὴν του Μητροπολιτικοῦ Ναοῦ των Ἀγίων Θεοδώρων «πυρποληθεὶς ἐν ἔτει 1913 ὑπὸ των Βουλγάρων και ἔκτοτε παραμεληθεὶς και καταρρέων οὐχὶ πρὸς ἑπαινον ἡμῶν».

28. Εφημερίδα *Σερραϊκόν Βήμα* 3/8/1954, σ. 1.

Η ομιλία του Ιπποκράτη Μακρή

«Σαράντα ένα περίπου χρόνια, σαράντα ένα χρόνια και ένας ακόμη μήνας διά την ακρίβειαν, επέρασαν αφ' ότου ο ιερός και πάνσεπτος ούτος ναός πυρποληθείς υπό των βουλγάρων κατά το έτος 1913 μεθ' ολοκλήρου της πόλεως Σερρών έπαυσε να λειτουργή αφ' ου προηγουμένως επί 689 χρόνια, δηλαδή από το έτος 1224, ότε εκτίσθη²⁹ υπό την μορφήν που τον βλέπομεν σήμερον υπό Αγγέλου Θεοδώρου του Κομνηνού, μέχρι του έτους 1913, ότε κατεστράφη, διετέλεσεν ανελλιπώς Μητροπολιτικός ναός της Θεοσώστου επαρχίας των Σερρών, αποτελών σέμνωμα και καύχημα της πόλεως, ανεκτίμητον χριστιανικόν κειμήλιον, εγκαλλώπισμα αρχαιολογικόν σπανίας Βυζαντινής τέχνης και αθάνατον μνημείον της ελληνικής ανδρείας!

Αμέσως μετά την πυρπόλησιν του, κατά το έτος 1913, όταν εκάπνιζεν ακόμη εκηρύχθη αρχαιολογικόν κειμήλιον³⁰ αλλά τα προς προστασίαν αυτού ληφθέντα μέτρα υπήρξαν ανεπαρκή, εις τούτο δε συνετέλεσαν και οι, εις την χώραν ταύτην, ενσκήψαντες πόλεμοι, αι ξενικαί κατοχαί και τα λοιπά συμπαρομαρτούντα δεινά.

Και ούτω, η καταστροφή εξηκολούθει ραγδαία μέχρις εσχάτων, παρά τα ληφθέντα εκάστοτε σπασμωδικά μέτρα. Το σπανίας τέχνης περιώνυμον ψηφιδωτόν αυτού κατέρρεε και εξηφανίζετο υπό αλλοεθνών τινών μεταπρατών αποσπώντων τας λαμπράς ψηφίδας του ίνα τας εμπορευθώσι. Τέλος, μικρόν τεμάχιον αυτού³¹ εσώθη μεταφερθέν εγκαίρως εις το μουσείον της Θεσσαλονίκης όπου μέχρι σήμερον σώζεται.

Οι τοίχοι του κατέρρεον υπό τα πλήγματα του χρόνου και ανιέρου δολιοφθοράς ήτις εν κρυπτώ και παραβύστω ελάξευε την νύκτα τας βάσεις των μαρμαρίνων κιόνων μέχρις ου προ τριετίας περίπου, μίαν

29. Σήμερα η άποψη της αρχαιολογικής υπηρεσίας είναι ότι ο ναός ιδρύθηκε «στα τέλη του 10^{ου}/αρχές 11^{ου} αιώνα, κατατάσσει τη βασιλική των Αγίων Θεοδώρων στο πλαίσιο της μεσοβυζαντινής ναοδομίας...», Στ. Δαδάκη, ό.π., σημ. 19, σ. 191.

30. Ο Ιππ. Μακρής ίσως να αναφέρεται σε κάποια απόφαση της Υπηρεσίας Αναστήλωσης γιατί η κήρυξη του ως αρχαιολογικού μνημείου με επίσημο τρόπο δηλ. με δημοσίευσή του σε ΦΕΚ έγινε το 1962. (ΥΑ/6533/25-5-1962 «Περί κηρύξεως Ιστορικών διατηρητέων μνημείων. Δ' Σέρραι: Παλαιά Μητρόπολις (Άγιοι Θεόδωροι)» (ΦΕΚ 190/Β/26-1962).

31. Εννοεί το ψηφιδωτό με τη μορφή του Απόστολου Ανδρέα. Αναλυτικά για το ψηφιδωτό αυτό καθώς και κάποιων άλλων διασωθέντων μικρών τμημάτων του στην εργασία: Στρατή Αγγελική, «Το Σωζόμενο Ψηφιδωτό του Απόστολου Ανδρέα από την Παλαιά Μητρόπολη Σερρών», *Μακεδονικά* 25 (1985-86) 88-102. Στη σ. 101, η Στρατή αναφέρει: «Γυρνώντας τέλος στον Ανδρέα της Παλαιάς Μητρόπολης Σερρών επιβεβαιώνεται πολύ καλά η πρόοδος που συντελέστηκε στην τεχνοτροπία γενικά του ψηφιδωτού από το δεύτερο μισό του 11^{ου} αιώνα μέχρι και τις αρχές του 12^{ου} αιώνα, εποχή στην οποία ανήκει πιθανότατα το ψηφιδωτό της παλαιάς Μητρόπολης Σερρών».

χειμερινήν νύκτα κατέπεσε μετά πατάγον το βόρειον κλίτος αυτού³² και συνετρίβησαν οι ωραίοι κίονες του εκ χρωματιστού μαρμάρου· ήτο δε έτοιμον να πέση και το νότιον κλίτος ότε, χάρις εις κυρίας, αίτινες και έλαβον την πρωτοβουλίαν της σημερινής λειτουργίας, εγνώσθη η δολιοφθορά και ελήφθησαν εν συνεχεία δραστήρια σωστικά μέτρα και εν συνεχεία η Αρχαιολογική Υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας επελήφθη της ανιστορήσεως του ιστορικού τούτου ναού, ην όντως κατά τρόπον στερεώτατον αλλά και θαυμαστόν επετέλεσε αριστοτεχνικώς συγκολήσασα τους θραυσθέντας κίονας και τα κιονόκρανα ώστε ούτοι σχεδόν να μη διακρίνονται ότι εθραύσθησαν, και ούτω οριστικώς πλέον και αμετακλήτως εσώθη το μνημείον τούτο από την φθοράν.

Εις το σημείον τούτο παρεμβαίνουνσι ευλαβείς δέσποιναι της πόλεως ημών, γνωσταί και εκ του παρελθόντος ότι ιδία πρωτοβουλία και ιδίαις δαπάναις έσωσαν και ανιστόρησαν το επίσης σπουδαίον χριστιανικόν κειμήλιον της πόλεως ημών, την επί της Ακροπόλεως εκκλησίαν του Αγ. Νικολάου³³, ην υπ' αυτών μόνων ανιστορηθείσαν τη βοθεία απλού εμπειροτέχνου επήνεσεν εκ των υστέρων και εθαύμασε και η αρμοδία βυζαντινολογική υπηρεσία του Υπουργείου Παιδείας. Μεταξύ των κυριών τούτων είναι, ως ανωτέρω είπομεν και αι αντιληφθείσαι την δολιοφθοράν και γενόμεναι διά τούτο αιτία της σωτηρίας του ανεκτιμήτου τούτου μνημείου δι' ο δίκαιος έπαινος οφείλεται εις αυτάς.

Εις την αίτησιν αυτών περί τελέσεως λειτουργίας εν τω ιερώ τούτω ναώ μετά επαίνων και πολλής προθυμίας συνήνεσε ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης ημών και έδωκε την άδειαν εις τον πανοσιολογιώτατον αρχιμανδρίτην Χρυσόστομον υπηρετούντα εις την ενταύθα Χ Μεραρχίαν να τελέση την θείαν ταύτην μυσταγωγίαν εφ' ω και θερμώς ευχαριστούμεν τόσον την Χ Μεραρχίαν όσον και αυτόν διά την επιτέλεσιν του θαυρέστου τούτου έργου.

32. Στο σημείο αυτό πέρα από την πληροφορία που δίνεται ότι προ τριετίας δηλ. το 1951 κατέπεσε το βόρειο κλίτος του ναού, δεν εξιστορεί ο Μακρής σκόπιμα κτυπήματα της βάσης των κιόνων από αγνώστους, που αναφέρει ο Παπακυριάκου στην εργασία του ό.π. σημ.12. στη σ. 69: Ο δικηγόρος Αθανάσιος Φωτιάδης αναφέρει σε άρθρο του στην "Καθημερινή" στις 15-2-1967, ότι: «άγνωστοι, άγνωστο γιατί, επεχείρησαν να καταρρίψουν και τους κίονας του ναού πελεκώντας τας βάσεις αυτών». Οπότε η πληροφορία αυτή του Φωτιάδη, 15 χρόνια μετά το πέρας της αναστήλωσης του 1952, δεν φαίνεται έγκυρη.

33. Από το σημείο αυτό γνωρίζοντας από κτιτορική επιγραφή του ναού Αγ. Νικολάου Ακροπόλεως Σερρών ότι τον ναό έκτισαν οι κυρίες: «Μαρία Κ. Μαρούλη, Πηνελόπη Τρ. Πολυμέρη, Ευτέρπης Γ. Ζιώγα και επιμέλεια Βαλσάμιου και Ελένης Κυπαρισσιάδου» γνωρίζουμε και τους πρωτεργάτες της πρώτης λειτουργίας του 1954. Επίσης αρκετά στοιχεία για τους νέους κτίτορες του ναού του Αγ. Νικολάου δίνονται στο: Ασπιώτης Ευάγγελος, «Το Ιστορικό της Ανεγέρσεως του επί της Ακροπόλεως των Σερρών Βυζαντινού Ναού του Αγίου Νικολάου», *Σερραϊκά Χρονικά* 9 (1982-3) 129-146.

Ωρισμένως την στιγμήν αυτήν υπερίπτανται πλήρεις χαράς άνωθεν των κεφαλών ημών αι ψυχαί των αιμινήστων κητόρων του ιερού τούτου, των επί επτακόσια περίπου έτη ανακαινιστών αυτού και των καθ' όλον το διάστημα τούτο βαπτισθέντων, νυμφευθέντων, κηδευθέντων και παντοιοτρόπως ιερουργηθέντων εν τω πανσέπτω τούτω ναώ εν ημέραις χαράς και λύπης, εν εορταίς, ικεσίαις, λιτανείαις και δοξολογίαις προς τον Ύψιστον. Εκόπη σήμερον η υπερτεσσαρακονταετής σιγή του ιερού ναού τούτου προς τον Θεόν και προς τας καρδίας των ανθρώπων και αρχίζει πλέον να λαλή και πρέπει να λαλή, όσο το δυνατόν συχνότερον διά παρακλήσεων, εσπερινών, όρθρων, λειτουργιών και παντός είδους ιερουργιών φωτιζομένων από την μακράν ένδοξον και ευσεβή ιστορίαν του ναού τούτου.

Δεν είναι δε ούτε τυχαίος, ούτε συνήθης ο ναός ούτος αλλά από τους αρχαιότερους, ενδοξότερους και ιστορικωτέρους ναούς της Χριστιανισούνης. Εκτίσθη, όπως και ανωτέρω είπομεν, υπό Αγγέλου Θεοδώρου του Κομνηνού, Δεσπότη της Ηπείρου, κατά το έτος 1224, ήτοι προ 630 ετών κατόπιν μεγάλης νίκης αυτού κατά των σταυροφόρων παρά την Σκοτούσαν, αποτέλεσμα της οποίας υπήρξε η απελευθέρωσις ολοκλήρου της Μακεδονίας και της Θεσσαλονίκης από των Φράγκων³⁴. Κατόπιν τούτου εισήλθεν εν θριάμβω εις την πόλιν ταύτην, ετέλεσε δοξολογίαν και ευχαριστήρια τω Θεώ, έκτισεν τον ναόν τούτον εις μνήμην των Αγίων Θεοδώρων των οποίων την συνδρομήν εξήτησε προ της μάχης και των οποίων, όπως λέγει η παράδοσις, η οπτασία

34. Στο σημείο αυτό ο Ιπλ. Μακρής υιοθετεί την άποψη του Π. Πέννα, όπως εκφράσθηκε στο βιβλίο του *Ιστορία των Σερρών*, ό.π. σημ.6, σ. 484-5. Η πρώτη έκδοση του βιβλίου του Πέννα έγινε το 1938 και το σχετικό απόσπασμα είναι στη σ. 180. Η κ. Δαδάκη, στην εργασία της σημ. 18, στη σ. 168 αναφέρει: «Ασφαλή τεκμήρια για την ίδρυση του ναού δεν διαθέτουμε. Μια σειρά μολυβδοβούλλων του 11^{ου}-12^{ου} αιώνα, που ανήκουν σε μητροπολίτες Σερρών και έχουν στην μια όψη τους τον άγιο Θεόδωρο έχει θεωρηθεί ότι αποτελούν έμμεση μνεία της ύπαρξης ναού προς τιμή του Αγίου Θεοδώρου τον 11^ο αιώνα». Επίσης ο ναός των Αγ. Θεοδώρων αναφέρεται στο κείμενο του Πεδιάσιμου του 14^{ου} αιώνα, το οποίο μας πληροφορεί για θαύμα που συνέβη το 13^ο αιώνα και συγκεκριμένα στα 1255, όταν ο Θεόδωρος Β' Λάσκαρης, κατά την εκστρατεία του για ανακατάληψη του Μελενίκου, είδε σε όραμα τους Αγίους Θεοδώρους. Οπότε επιστρέφοντας στις Σέρρες μετέβη στο ναό των Αγ. Θεοδώρων και έδωσε εντολή να δοθεί ποσότητα χρυσού και ασημιού σε χρυσοχούς για να στολίσουν τις εικόνες των Αγ. Θεοδώρων. Στο σημείο αυτό, πέρα από την σημαντική πηγή του Πεδιάσιμου για ύπαρξη ήδη ναού Αγ. Θεοδώρων στις Σέρρες το 1255, τίθεται ένα θέμα όσο αφορά το χαρακτηρισμό από τον Πεδιάσιμο, της κατάληψης του φρουρίου του Μελενίκου ως θαύματος. Για να μη μακρηγορήσουμε σε αντιπαραθέσεις να αναφέρουμε στους αναγνώστες δύο στοιχεία: 1) ότι ο αυτοκράτορας Θεόδωρος Β' Λάσκαρης έπασχε από επιληψία βαρείας μορφής και 2) οι εχθροί που κατείχαν το φρούριο του Μελενίκου ήταν Βούλγαροι, οι οποίοι ως γνωστό από το 865 με πρωτοβουλία του ηγεμόνα τους Μπορίς του Α' υιοθέτησαν τον Ορθόδοξο Χριστιανισμό.

προηγείτο των στρατευμάτων και ενεθάρρυνε τους μαχομένους.

Αλλά η ιστορία του ναού τούτου δεν αρχίζει από εδώ, είναι πολύ αρχαιότερα. Είναι χίλια πεντακόσια περίπου χρόνια όταν ευσεβής σκαπάνη έσκαπτε το χώμα εις τον τόπον τούτον διά να κτίση παλαιο-χριστιανικόν ναόν, τον οποίον και έκτισε όπως η παράδοσις λέγει και η αρχαιολογία μαρτυρεί, καθώς και παρά τον ναόν υπόγειος κατακόμβη και το αποκαλυφθέν ευρύχωρον κατά τας ημέρας αυτάς υπόγειον εκκλησιδίον το οποίον βεβαίως είναι σημαντικώς αρχαιότερον.

Τοιούτου λοιπόν μνημείου είμεθα κάτοχοι και υπέρτατον καθήκον έχομεν όλοι να εργασθώμεν με όλας μας τας δυνάμεις και τον ενθουσιασμόν και να το αποκαταστήσωμεν εις την προτέραν δόξαν του και λαμπρότητα. Γένοιτο!

ΙΠΠ. ΜΑΚΡΗΣ»³⁵

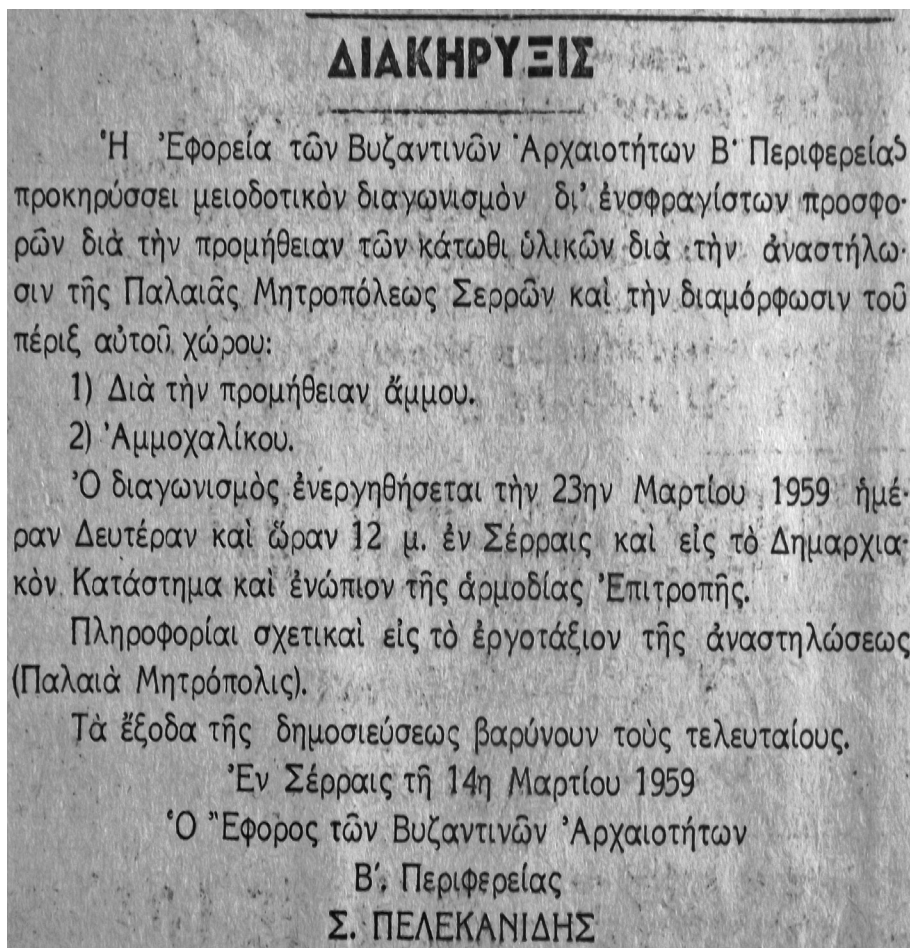
Η παλιά Μητρόπολη τη δεκαετία του 1960

Η πορεία αναστήλωσης του ναού και διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου συνεχίστηκε και το 1959 υπό την ευθύνη του εφόρου Βυζαντινών Αρχαιοτήτων Β' Περιφέρειας κ. Στυλιανού Πελεκανίδη³⁶ (εικ. 9). Ο ναός λειτουργούσε μια φορά μόνο το χρόνο στη γιορτή των Αγίων Θεοδώρων. Από το 1961 επικράτησε να γίνεται και περιφορά των λειψάνων των Αγίων Θεοδώρων.

Πράγματι όπως διαβάζουμε από δημοσίευση τοπικής εφημερίδας με τίτλο «Με θρησκευτική λαμπρότητα και πάσαν επισημότητα εγένετο χθες η λιτάνευση της αγίας κάρας των άλλοτε πολιούχων εορταζόντων Αγίων Θεοδώρων», «συμφώνως με το εκδοθέν πρόγραμμα πανηγυρισμού υπό της Εκκλησιαστικής Επιτροπής του Ιερού Βυζαντινού Ναού

35. Ευχαριστώ τον φιλόλογο και προϊστάμενο των Γ.Α.Κ. Ν. Σεργών Γιάννη Τσαρούχα γιατί αποκατέστησε ορισμένες λέξεις του κειμένου του Μακρή που δεν φαινόταν από το κείμενο της τοπικής εφημερίδας και επιμελήθηκε των στίξεων του κειμένου.

36. «Πελεκανίδης, Στυλιανός: καθηγητής της Βυζαντινής Αρχαιολογίας στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (γεννήθηκε το 1909 στην Κωνσταντινούπολη). Σπούδασε στην Θεολογική Σχολή Χάλκης και στην Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου του Βερολίνου (1934-1939), όπου ειδικεύθηκε στην Χριστιανική και στην Βυζαντινή Αρχαιολογία και ανακηρύχθηκε διδάκτωρ με την διατριβή *Τα παλαιοχριστιανικά ψηφιδωτά δάπεδα της Ελλάδος*. Διορίστηκε έφορος αρχαιοτήτων Βορείου Ελλάδος (1943) και εργάστηκε για μια εικοσαετία περίπου στην επισήμανση και στις ανασκαφές σπουδαίων μνημείων της περιοχής (Επταπύργιο Θεσσαλονίκης, Βασιλική extra muros των Φιλίππων, χριστιανικά κτίσματα Δίου κ.ά.). Επέβλεψε την αναστήλωση της Βασιλικής του Αγίου Δημητρίου, τον καθαρισμό των ψηφιδωτών της Αγίας Σοφίας και της Ροτόντας του Αγίου Γεωργίου, τις ανασκαφές μεγάλων τμημάτων των τειχών της Θεσσαλονίκης κ.ά. Το 1962 εξελέγη έκτακτος και το 1965 τακτικός καθηγητής Βυζαντινής Αρχαιολογίας στην φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης». *Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα*, τόμ. 48, έκδ. 1990, Λήμμα Πελεκανίδης Στυλιανός.

Εικ. 9: Διακήρυξη για αναστήλωση παλαιάς Μητροπόλης το 1959 από τον Στ. Πελεκανίδη (Εφημ. Σερραϊκόν Βήμα 15/3/1959).

των Αγίων Θεοδώρων, χθες παραμονήν της εορτής των εγένετο περί ὥραν 4.30 επίσημος λιτάνευσις της Αγίας Κάρας και εικόνας των Αγίων Θεοδώρων προεξάρχοντος του Πανοσ. Αρχιμανδρίτου Πρωτοσυγγέλου της Ι. ημών Μητροπόλεως κ. Δοχειαρίτου ακολουθούσης πλειάδος ιερέων της πόλεώς μας και πλήθους φιλεόρτων χριστιανών. Τμήμα στρατού και η μουσική της Χ Μεραρχίας απέδιδον τιμὰς και συνέβαλον εις τον πανηγυρισμόν της θρησκευτικής ταύτης τελετής... Μετά την λιτάνευσιν εψάλη εις τον πανηγυρίζοντα Ιερόν Ναόν των Αγ. Θεοδώρων η ακολουθία των χαιρετισμών της Θεοτόκου και εν συνεχεία ετελέσθη Πανηγυρικός Εσπερινός μετ' αρτοκλασίας και θείου κηρύγματος υπό

του Ιεροκήρυκος Κ. Σκανδάλη...»³⁷.

Επίσης όπως μας πληροφορεί ο Κ. Παπακυριάκος «για μερικά χρόνια γινόταν στις 29 Μαΐου μνημόσυνο στη μνήμη των πεσόντων κατά την αποφράδα ημέρα της Άλωσης της Κωνσταντινούπολης. Ο ναός παραμένει κλειστός όλο το χρόνο και είναι αδύνατο να τον επισκεφθεί κανείς αν δεν επικοινωνήσει πρώτα με τους αρχαιοφύλακες του μουσείου Σερρών. Γι' αυτό ακριβώς το 1968, υπό την ιδιότητα του έκτακτου επιμελητή αρχαιοτήτων του νομού Σερρών, υπέβαλε ο γραφών αίτημα στον τότε Μητροπολίτη Κωνσταντίνo Καρδαμένη ζητώντας να κινηθούν οι δέουσες διαδικασίες ώστε να περιέλθει ο ναός στην Ιερά Μητρόπολη της πόλης και να αποδοθεί έτσι εν συνεχεία στη δημόσια λατρεία. Το σχετικό αίτημα όμως δεν έγινε δεκτό, με επιχειρηματολογία στηριγμένη κυρίως στο γεγονός του ότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα δημιουργούνταν ο κίνδυνος να στραφεί το ενδιαφέρον των Σερραίων στην Παλαιά Μητρόπολη, με αποτέλεσμα να μην αποπερατωθεί η Νέα»³⁸.

Η παλιά Μητρόπολη ως χώρος λόγιας μουσικής

Μεταγενέστερα τη δεκαετία του '80, στο ναό οργανώθηκαν δύο συναυλίες της Μικτής Χορωδίας Σερρών με ρεπερτόριο λόγιας (κλασσικής, πολυφωνικής) μουσικής, υπό τη διεύθυνση του Χρήστου Σταματίου και οργάνωση του Γιώργου Αγγειοπλάστη.

Η πρώτη πραγματοποιήθηκε στις 26 Απριλίου 1983 ενόψει των εορτών του Πάσχα και σύμφωνα με θριαμβευτικό σημείωμα της Έφης Χατζηδημητρίου σε τοπική εφημερίδα: «*Εντυπωσιακή υπήρξε η εμφάνιση της μικτής χορωδίας Σερρών, προχθές, η οποία τραγούδησε έργα σοβαρής χορωδιακής μουσικής, στην παλιά Μητρόπολη.*

Οι σεμνοί χορωδοί με διευθυντή τον γνωστό μαέστρο Χρ. Σταματίου, γίναν ιδεώδεις “υπάλληλοι” μιας ιδέας: της εκτέλεσης χορωδιακών αποσπασμάτων μεγάλων συνθετών μέσα σ' έναν χώρο ιδανικό για να βοηθήσει τον κόσμο να δεχθεί έργα ανάλογης υφής.

Στην εκκλησία των Αγίων Θεοδώρων ο καλλίφωνος χορός άρχισε να ψάλει “αργά και μετά μέλους” με θρησκευτική κατάνυξη και καλλιτεχνική συγκίνηση την “Δέηση” του Γκαμπριέλλι. Συνέχισε με τον “Εσπερινό” και τον “Ύμνο προς τον θεό” του ανυπέρβλητου και αποστόλου της πανανθρώπινης συναδέλφωσης Μπετόβεν, ενώ νιώσαμε την συγκίνηση που αναδίνει ο Μπαχ στα έργα του όταν ακούσαμε το “Μπενεντίξιον”. Απολαύσαμε την “Προσευχή” του θείκου και αγαπημέ-

37. Εφημ. *Η Πρόοδος*, φ. 13/3/1965, σ. 1.

38. Κ. Παπακυριάκου, «Ο Παλαιός Μητροπολιτικός Ναός Σερρών: Ο Ναός των Αγίων Θεοδώρων», *Σίρις* 3 (1992) 70-71.

νου παιδιού των Μουσών Μότσαρτ που πέρασε απ' τον αιώνα του σαν άρπα αιολική, η οποία έπαλε πειθήνια σ' όλες θωπείες που την άγγιζαν, τον "θρύλο" του καινοτόμου συνθέτη Τσαϊκόφσκυ, στην "Παράφραση Η΄ ψαλμού" του Μπορτνιάσκι, την "Αίνηση" του Αργ. Τσιτίνη³⁹ (δικηγόρου) σε α΄ εκτέλεση που έκανε αίσθηση στο κοινό και ένα χορικό απ' την 2η Γερμανική Λειτουργία του Σούμπερτ που παίζοντας τον ρόλο μιας βιόλας ντ' αμόρε, χρησιμοποίησε μια μουσική γλώσσα αξιοθαύμαστη, πλημμυρισμένη από συναρπαστικά αρμονικά ευρήματα. Συνέχισε με την σύνθεση του Χρ. Σταματίου "Τα σήμαντρα" που παρουσίαζε μεγάλη ποικιλία στην αρμονία, στο χρώμα και στο ρυθμό. Τελείωσε με χορικά από δύο ορατόρια του μύστη της ουράνιας μουσικής Χαίντελ, από τα οποία το πρώτο ήταν απ' το ορατόριο "Ιούδας Μακκαβαίος" που συνέθεσε μέσα σε 32 μέρες προς τιμήν του βασιλιά της Αγγλίας που γύριζε νικητής στο Λονδίνο και το δεύτερο από το ορατόριο "Σαμψών".

Αναμφίβολα ήταν ένα πρόγραμμα πολύ δύσκολο, με πολλές απαιτήσεις που παρουσιάστηκε από μια χορωδία που φάνηκε πώς έχει πολλές δυνατότητες χάρη και στην καθοδήγηση του εξαίσιου μαέστρου Χρ. Σταματίου. Πρέπει να σημειωθεί δε, ότι η χορωδία ήταν *a cappella*.

Αξίζει πραγματικά ένας έπαινος στην θαυμάσια προσπάθεια του Χρ. Σταματίου και των χορωδών που είχαν την ιδέα να τραγουδήσουν στην παλιά Μητρόπολη των Σερρών λίγες μέρες πριν από το Πάσχα σοβαρή χορωδιακή μουσική και ταυτόχρονα να συμβάλουν στην διάδοσή της στον τόπο μας⁴⁰.

Η δεύτερη πραγματοποιήθηκε την Πέμπτη 21 Ιουνίου 1984, στο πλαίσιο εορτασμού της «Πανευρωπαϊκής Ημέρας της Μουσικής» που καθιερώθηκε από τη Γαλλία και την ενστερνίσθηκαν 20 κράτη, ανάμεσα στα οποία και η χώρα μας. Για την εκδήλωση, που άνοιγε ουσιαστικά το πρόγραμμα εορτασμού για τα 71 χρόνια της απελευθέρωσης

39. Ο Σερραίος δικηγόρος Αργύριος Τσιτίνης, που ζούσε στη Θεσσαλονίκη, προσκλήθηκε να παρακολουθήσει την εκδήλωση και στην εφημερίδα *Η Πρόοδος* της 4/5/1983 σ.1 έγραψε: «Θέλω να σας εκφράσω την συγκίνηση που με προσκαλέσατε και την ευγνωμοσύνη που αισθάνομαι για τη χθεσινή πραγματικά όμορφη και πετυχημένη εκδήλωση - προσφορά της «μικτής χορωδίας Σερρών». Την εικόνα που παρουσίασε η συναυλία στη παλιά μητρόπολη των Σερρών, την συναντά κανείς στα προηγμένα μουσικά ευρωπαϊκά κέντρα όπου την καλή μουσική δεν την γεύονται οι λίγοι αλλά την υπηρετούν και την χαίρονται οι πολλοί. Ήταν για μένα μεγάλη η χαρά, το ότι διελέξαμε την «Αίνηση» στο ρεπερτόριο και μεγάλη ικανοποίηση η ευτυχής εκτέλεση του έργου και μάλιστα σε πρώτη εκτέλεση. Ομολογώ πως η ευτυχία ξεπέρασε κάθε προσδοκία μου και πραγματικά θαύμασα την εκτέλεση από τις και τους χορωδούς με τη διεύθυνση του καθηγητή κ. Χρ. Σταματίου για τον οποίον αισθάνομαι βαθύ σεβασμό...».

40. Εφημ. *Η Πρόοδος*, φ. 28/4/1983, σ. 1.

Εικ. 10: Πρόσκληση για την εμφάνιση της Μικτής Χορωδίας Σερρών μέσα στην παλαιά Μητρόπολη στις 21/6/1984 στο πλαίσιο των εορτασμών για την απελευθέρωση των Σερρών (Αρχείο Γ. Αγγειοπλάστη).

των Σερρών⁴¹, σε πρωτοσέλιδο της εφημερίδας *Η Πρόοδος* με τίτλο «ΓΙΟΡΤΑΣΘΗΚΕ Η ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΗ “ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ”» αναφέρονται από τον Σ.Κ.⁴² ότι: «...Παρουσία του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη μας κ.κ. Μαξίμου, του Δημάρχου Σερρών κ. Γεωργούλα, άλλων υπηρεσιακών παραγόντων, επιστημόνων, εκπαιδευτικών και λοιπών φιλομούσων δόθηκε το βράδυ της Πέμπτης (21-6-84) η συναυλία της “Μικτής Χορωδίας Σερρών”⁴³ μέσα στον παλαιό Μητροπολιτικό ναό ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ... Το πρόγραμμα της χορωδίας περιλάμβανε ύμνους, χορικά, ψαλμούς⁴⁴ κ.λπ. και κάτω από την διεύθυνση του πα-

41. Εφημερίδα *Παρατηρητής*, φ. 20/6/1984, σ. 2.

42. Μάλλον Σταύρο Κοταμανίδη.

43. Σημειώνουμε ότι σύμφωνα με το ίδιο δημοσίευμα (*Εφημ. Η Πρόοδος* 24/6/1984, σ. 1) αναφέρεται: «η Μικτή Χορωδία Σερρών με σαράντα περίπου μέλη (άνδρες - γυναίκες) βρίσκεται κάτω από τις φροντίδες του συλλόγου Νιγριτινών Σερρών “Η ΝΙΓΡΙΤΑ”».

44. Το αναλυτικό πρόγραμμα δημοσιεύθηκε στην εφημ. *Παρατηρητής* 21/6/1984, σ. 2, στο οποίο αναφέρονται: «Α΄ Μέρος: Ύμνος προς το Θεό-Μπετόβεν, Μπενεντίξιον- Μπαχ,

Εικ. 11: Η Μικτή Χορωδία Σερρών στις 21/6/1984 εκτελώντας ρεπερτόριο λόγιας μουσικής μέσα στην παλαιά Μητρόπολη Σερρών υπό τη διεύθυνση του μαέστρου Χρ. Σταματίου (Αρχείο Γ. Αγγειοπλάστη).

λαίμαχου και έμπειρου μαέστρου Χρήστου Σταματίου εκτελέστηκε άψογα, γοητεύοντας τους ακροατές»⁴⁵ (εικ. 10 και 11).

Επίλογος

Αργότερα επί αρχιερατείας του μητροπολίτη Μαξίμου ζητήθηκε το 1988 από την 12η Εφορία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων που έδρευε στην Καβάλα να αποδοθεί ο ναός στη δημόσια λατρεία. Η Εφορία ενέκρινε το αίτημα. Το 1990 με υπουργική απόφαση⁴⁶ εγκρίθηκε η τέλεση ακολουθιών και λειτουργιών στον Ιερό ναό των Αγίων Θεοδώρων και επίσης το ίδιο έτος ανακηρύχθηκε προσκυνηματικός και εγκρίθηκε κανονισμός λειτουργίας του⁴⁷ (εικ. 12). Από τότε οι εργασίες, δύσκολες και πο-

Θρύλος-Τσαϊκόφσκυ, Εσπερινός-Μπετόβεν, Τροπάριο Κασσιανής-Πολυκράτη. Β' Μέρος: Σαμψών-χορικό-Χαίντελ, Δέση-Γκαμπριέλλι, Αίνεση-Αργ. Τσιτίνη, Παράφραση Η΄ Ψαλμού-Μπορτινιάνσκυ, Ιούδας Μακκαβαίο-χορικό-Χαίντελ, Μεσσίας Αλληλουία-Χαίντελ».

45. Εφημερίδα *Η Πρόσδος*, φ. 24/6/1984, σ. 1.

46. Αναλυτικά στοιχεία για την αλληλογραφία Μητροπολίτη Σερρών, με τη 12^η Εφορεία Βυζαντινών Αρχαιοτήτων του Υπουργού Πολιτισμού δημοσιεύονται στο βιβλίο Γ. Καφταντζής, *Ο Ναός των Αγ. Θεοδώρων Σερρών*, ό.π., σσ. 28-29, σημ. 22.

47. ΦΕΚ 153 /Α /21-11-1990.

λυδάπανες, προχώρησαν με γρήγορο ρυθμό (αποχωματώσεις, αφυδάτωση, επιχρίσματα, κεραμιώσεις, εγκαταστάσεις ηλεκτροφωτισμού κ.λπ.).

Τέλος με τα εγκαίνια του ναού την Κυριακή 31 Οκτωβρίου 1993 και την πράξη επανακαθιερώσεως των Αγίων Θεοδώρων το 2013, ως καθεδρικού ναού της εκκλησίας των Σερρών, «συνυφαίνεται η ιστορία και λειτουργία του ναού με τη ζωή των κατοίκων της πόλης των Σερρών

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΙ

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 50/1990 (4)

Περί λειτουργίας, διοικήσεως και διαχειρίσεως του Ιερού Προσκυνηματικού Ναού Αγίων Θεοδώρων Σερρών (Παλαιού Μητροπολιτικού) της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης.

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έχουσα υπόψιν:

1. Τας διατάξεις του άρθρου 59 του Ν. 590/1977.
 2. Την υπ' αριθμ. 544/20.6.1990 πρότασιν του Σεβασμ. Μητροπολίτου Σερρών και Νιγρίτης Μαξίμου.
 3. Την από 28.8.1990 απόφασιν της Δ.Ι.Σ.
 4. Την από 5.10.1990 Απόφασιν Αυτής, ψηφίζει:
- Τον υπ' αριθμ. 50/1990 ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ, έχοντα ούτω:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 50/1990

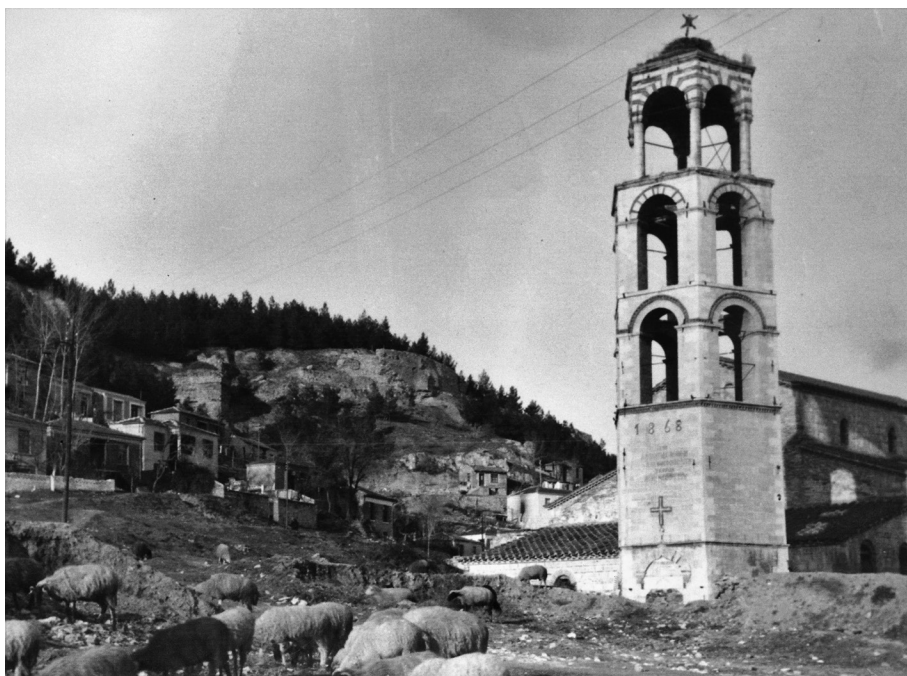
«Περί λειτουργίας, διοικήσεως και διαχειρίσεως του Ιερού Προσκυνηματικού Ναού Αγίων Θεοδώρων Σερρών (Παλαιού Μητροπολιτικού) της Ιεράς Μητροπόλεως Σερρών και Νιγρίτης».

Άρθρο 1

Ο Ιερός Ναός Αγίων Θεοδώρων Σερρών (Παλαιός Μητροπολιτικός), που ανεκηρύχθη Προσκυνηματικός με την υπ' αριθ. 214/8/16.5.1990 Πράξη του Μητροπολιτικού Συμβουλίου, αποτελεί Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ) με την επωνυμία «ΙΕΡΟΣ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑΤΙΚΟΣ ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΘΕΟΔΩΡΩΝ ΣΕΡΡΩΝ» και έχει δική του κυκλική σφραγίδα, που φέρει στη μέση το σχήμα του Τιμίου Σταυρού και κυκλικά τις λέξεις της επωνυμίας του.

Εικ. 12: Η δημοσίευση στο ΦΕΚ το 1990 του Κανονισμού λειτουργίας του Ιερού Προσκυνηματικού Ναού Αγίων Θεοδώρων και του πρώτου άρθρου του.

καθρεπτίζοντας κατά τρόπο δραματικό τη μαρτυρική πορεία τους στο διάβα των αιώνων»⁴⁸.

Εικ. 13: Η ανακαινισμένη παλαιά Μητρόπολη πριν την κατεδάφιση του καμπαναριού (1952-1955) με πρώτο φόντο κοπάδι αρνιών που βόσκουν!! (Από συλλογή Χριστόφορου Μελλίδη).

48. Γ. Καφαντζίς, ό.π., σ. 29, σημ. 22.

VASILIOS GIANNOGLOYDIS

ST. THEODORI CHURCH OF SERRES:
ASPECTS OF THEIR HISTORY IN THE 20TH CENTURY

Abstract

The church of Agioi Theodoroi (Old Metropolis) of Serres was erected at the core of the «castle» of Serres in the late 10th - early 11th century, in the place of the large basilica of the 6th century. The temple was damaged by a fire on 29th June 1849, and was additionally burnt down by the Bulgarians (like most of the city) during the city's liberation on 28th -29th June 1913.

In the work, aspects of the church's history in the 20th century are being developed. Metropolitan Megreli's responsibility for the abandonment of the temple is first mentioned, to the point where the temple became ... a hideaway by a gang of rogues. The first function of the temple is realised in 1954, immediately after the restoration of the temple roof. Then, the operation of the old Metropolis in the 1960s is examined. Finally, the use of the temple as a ground for literary music in the 1980s is developed.